

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

**Формування художньо-образного мислення під час виконання графічних
композицій на уроках образотворчого мистецтва в 6 класі**

Виконала студентка IV курсу
групи ОМфмб–1–21–4.0д
спеціальності 014 Середня освіта
ОПП Середня освіта (Образотворче
мистецтво)
ОПС фаховий молодший бакалавр
Мартиненко Валерія Романівна
Керівник: Шеменьова Ю.В.

Рекомендовано до захисту
ЦК образотворчого мистецтва
і дизайну

Протокол від 17.05.2025р. №7
Голова ЦК Олена КАЗІМІРЕНКО

Захищено
Оцінка

Протокол ЕК від «__»____2025р. № __
Голова ЕК

Костянтин ЧЕРНЯВСЬКИЙ
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри дизайну НАОМА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ГРАФІЧНИХ КОМПОЗИЦІЙ.....	5
1.1. Поняття художньо-образного мислення. Визначення та характеристика..	5
1.2. Графічні композиції як засіб розвитку образного мислення.....	9
1.3. Методи формування художньо-образного мислення під час виконання графічних композицій на уроках образотворчого мистецтва у середній школі	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ «ВТІХА».....	21
2.1. Концепція, пошук композиційного рішення, вибір техніки.....	21
2.2. Реалізація задуму. Технологія виконання творчої роботи.....	23
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27
ДОДАТКИ.....	30

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мистецтво в усі часи залишалося не лише дзеркалом епохи, а й потужним засобом формування особистості, здатним пробуджувати глибокі почуття, викликати співпереживання, стимулювати мислення та відкривати нові горизонти пізнання світу й себе. Особливо важливу роль воно відіграє у процесі становлення внутрішнього світу дитини, розвитку її уяви, емоційної чутливості, творчої активності. В умовах сучасної освіти, коли все більше уваги приділяється особистісно орієнтованому навчанню, формування художньо-образного мислення набуває особливої актуальності. Це тип мислення, який дозволяє людині не лише споглядати, а й інтерпретувати реальність, перетворювати її у нові образи, осмислювати через метафори, символи, емоційні та естетичні категорії. У цьому контексті графічна композиція, як один із найвиразніших художніх засобів, стає не лише інструментом самовираження, а й способом глибокого особистісного осмислення навколишнього світу. Особисте звернення до теми батьківства, емоційної втрати, пам'яті та духовної стійкості через художній образ, що втілюється в авторській ліногравюрі, стає прикладом того, як мистецтво здатне поєднувати естетику і зміст, індивідуальний досвід і загальнолюдські цінності. Практична частина цієї дипломної роботи постає як художньо-дослідницький акт, де через глибокий аналіз, символічне осмислення і візуальне втілення не лише розповідається історія, а й залучається глядач до емоційного співпереживання та інтерпретації. Теоретичне ж підґрунтя дає змогу розкрити психологічні, педагогічні та мистецтвознавчі аспекти формування художньо-образного мислення в учнів середньої школи, що і є основною темою даного дослідження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та практично продемонструвати можливості формування художньо-образного мислення в учнів середньої школи через створення графічної композиції.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати наукові джерела щодо природи та структури художньо-образного мислення.
- Визначити особливості формування художньо-образного мислення в учнів середнього шкільного віку.
- Розкрити художньо-педагогічний потенціал графічної композиції як засобу розвитку образного мислення.
- Створити авторську художню роботу, що демонструє поетапне втілення емоційної ідеї через образ.
- Узагальнити отримані результати та визначити перспективи застосування методів художньої інтерпретації у мистецькій педагогіці.

Об'єкт дослідження: процес формування художньо-образного мислення в учнів середньої школи.

Предмет дослідження: використання засобів графічної композиції, як способу розвитку художньо-образного мислення.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури, метод візуалізації, рефлексивний аналіз авторської практики, елементи художньої інтерпретації в освітньому контексті.

Теоретичне значення: Дослідження розширює уявлення про художньо-образне мислення як комплексну психічну діяльність, яка інтегрує емоційне, асоціативне, символічне, інтелектуальне та інтерпретативне сприйняття. Воно також демонструє педагогічний потенціал графічного мистецтва як засобу розвитку емоційного інтелекту, творчого мислення та національної ідентичності в учнів.

Практичне значення дослідження: розроблений творчий проєкт «Втіха»

Структура роботи: дипломний проєкт складається зі вступу, двох розділів, п'яти підрозділів, загального висновку, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ГРАФІЧНИХ КОМПОЗИЦІЙ

1.1. Поняття художньо-образного мислення. Визначення та характеристика

У сучасному світі, що динамічно змінюється під впливом глобальних соціокультурних трансформацій, особливої актуальності набуває формування творчої, духовно розвиненої особистості. Цей процес тісно пов'язаний із розвитком естетичних смаків, художньої уяви та здатності до глибокого розуміння мистецтва. Саме тому одним із провідних завдань мистецької освіти є формування здатності до емоційно-інтелектуального пізнання світу через художній образ. У цьому контексті важливим складником професійної підготовки формування художньо-образного мислення як цілісного когнітивно-емоційного явища. Це мислення не лише сприяє глибшому засвоєнню художніх творів, але й забезпечує інтеграцію раціонального та емоційного досвіду, формуючи гармонійне бачення навколишнього світу.

Художньо-образне мислення виступає особливою формою наочно-образного мислення, яка зорієнтована на створення, сприйняття та інтерпретацію художніх образів. На відміну від абстрактно-логічного мислення, воно ґрунтується на використанні естетичних категорій, символів, метафор та емоційного забарвлення, що є невіддільні частини художньої діяльності [8, 14].

У психологічному та філософському вимірах цей тип мислення пов'язаний із здатністю до пізнання й переосмислення дійсності через її художнє осмислення. З філософської точки зору, художній образ розглядається не лише як форма пізнання, а й як засіб перетворення дійсності. Він не просто

відображає реальний світ, а трансформує його, створюючи у свідомості людини нові, глибші сенси. У цьому процесі синтезуються емоції, інтуїція, уява та інтелект – компоненти, які визначають цілісну природу художньо-образного мислення. У педагогічній літературі художньо-образне мислення характеризується як емоційно-інтелектуальний процес, що поєднує аналітичні, логічні та чуттєво-експресивні елементи. Воно активізується у взаємодії з мистецтвом, коли сприйняття художнього образу супроводжується не лише інтелектуальним аналізом, а й глибоким емоційним переживанням [10].

Художньо-образне мислення є складною інтегративною структурою, що формується через взаємодію кількох взаємопов'язаних компонентів, кожна з яких виконує важливу роль у процесі естетичного сприйняття, осмислення та творчого відтворення мистецької реальності. Однією з провідних складових є художня, яка передбачає емоційно-естетичну чутливість до мистецького твору, здатність інтуїтивно сприймати його зміст, емоційно переживати побачене чи почуте, формувати особисті естетичні оцінки та розвивати художній смак. Саме через емоційне включення в художній образ, що активізує сферу почуттів і внутрішніх асоціацій, формується ціннісне ставлення до мистецтва як до важливого засобу самопізнання та пізнання навколишнього світу. Цей компонент особливо значущий у роботі з учнями середньої школи, які, попри ще недостатньо сформоване аналітичне мислення, мають високу емоційну чутливість і схильність до візуального сприйняття форми, кольору, руху. Наступною ключовою складовою є образна, що пов'язана з уявою, фантазією, символічним мисленням і здатністю будувати узагальнені візуальні уявлення. Образне мислення дозволяє учневі не лише споглядати художній твір, а й створювати в уяві нові реальності, перетворюючи реальний досвід у символічні форми. Цей процес передбачає активне залучення таких розумових механізмів, як асоціативність, метафоричність, здатність до візуалізації і трансформації побаченого у внутрішньому плані. Саме завдяки образному мисленню стає

можливою побудова оригінальних графічних композицій, у яких реальність не просто відтворюється, а інтерпретується відповідно до особистого досвіду та художнього світогляду. Важливою допоміжною, але не менш значущою складовою художньо-образного мислення є інтелектуально-аналітична. Вона забезпечує розуміння структури художнього твору, аналіз композиційної будови, засвоєння художніх понять і термінів, а також розвиток умінь критично оцінювати мистецький продукт. З віком ця компонента набуває все більшої ваги: якщо на початкових етапах навчання вона ще перебуває у стадії формування, то в старших класах учні здатні до більш глибокого аналізу художнього матеріалу, що дозволяє їм не лише відчувати, а й усвідомлено осмислювати мистецтво. Завершує цілісну структуру художньо-образного мислення творчо-інтерпретаційна складова, яка забезпечує здатність не лише відтворювати побачене, а й переосмислювати та трансформувати його відповідно до власного світогляду. Цей компонент надає мистецькій діяльності учня особистісного змісту, дозволяє формувати нові образи, створювати власні сенси та бачення світу. Завдяки інтерпретації учень виходить за межі копіювання художніх зразків і набуває здатності до самостійного художнього висловлення [8, 10, 14].

Таким чином, усі складові – художня, образна, інтелектуально-аналітична та творчо-інтерпретаційна – взаємодіють між собою, формуючи єдину когнітивно-емоційну систему, що лежить в основі повноцінного художньо-образного мислення.

Інтерпретативна діяльність у контексті художньо-образного мислення розглядається сучасними дослідниками, як найвищий рівень розвитку цього типу мислення. Вона полягає не лише у здатності розпізнавати символічну мову мистецтва й розкривати приховані смисли творів, а й у вмінні на основі цього створювати нові форми вираження в особистій творчості. Інтерпретація передбачає глибоке занурення у зміст твору, його емоційно-смыслову структуру

та здатність до переосмислення побаченого крізь призму власного художнього бачення. Художньо-образне мислення має низку характерних рис, що вирізняють його серед інших видів мисленнєвої діяльності. Насамперед воно ґрунтується на яскравій образності, метафоричності й асоціативності, що дає змогу сприймати та відтворювати світ у формах, насичених символами й емоціями. Цей тип мислення тісно пов'язаний з емоційними враженнями та чуттєвим сприйняттям, у процесі якого відчуття, інтуїція й переживання стають основою для формування естетичного образу. Водночас художньо-образне мислення залишається цілісним і синтетичним: воно об'єднує логічно-аналітичний підхід з інтуїтивно-експресивним осмисленням мистецького матеріалу. Його структурними елементами є уява, фантазія, образні асоціації, здатність до порівнянь, а також гнучкість мислення, що дозволяє легко переходити від конкретного до абстрактного, від реального до уявного.

Функціонально художньо-образне мислення виконує дві основні ролі: сприймально-виразну та конструктивно-логічну. Перша полягає у створенні глибокого емоційного зв'язку з твором, у здатності передавати переживання через інтонаційну експресивність і насиченість візуального або музичного образу. Друга – забезпечує логічну організацію творчого процесу, формування композиції, планування та впорядкування художніх елементів. Саме завдяки цій подвійній природі художньо-образне мислення сприяє як формуванню нових художніх образів, так і логічному структуруванню творчого задуму, поєднуючи емоційне проживання з цілеспрямованою творчою діяльністю [8, 10].

1.2. Графічні композиції як засіб розвитку образного мислення

У контексті образотворчого мистецтва поняття «композиція» має фундаментальне значення, оскільки охоплює основи формування художнього образу. Сам термін походить від латинського «compositio», що означає «складання» або «поєднання», і вказує на сам процес організації окремих елементів у цілісну структуру. Композиція виступає механізмом впорядкування простору в художньому творі, завдяки якому досягається гармонія, виразність і завершеність зображення. У композиції ключову роль відіграє ідея, адже саме вона задає вектор, згідно з яким автор структурує візуальні елементи [16].

У рамках образотворчого мистецтва графічна композиція є специфічним різновидом композиційної організації, де візуальний образ формується переважно за допомогою графічних засобів – таких як лінія, штрих, пляма, крапка, тон, фактура. Її особливістю є те, що вона створюється на площині, тобто в межах двовимірного простору (аркуш паперу, екран монітора тощо), хоча завдяки використанню уявної глибини можливо передати відчуття об'ємності через поділ на плани – передній, середній, задній.

Графічна композиція базується на принципах впорядкування візуальних елементів для створення художньо цілісного образу. Її змістова насиченість реалізується не лише через технічні прийоми, а й через здатність передавати ідеї, емоції та наративи за допомогою мінімальних засобів. Тому для художника важливо не тільки володіти технікою, а й розвивати образне мислення, вміння бачити взаємозв'язки між формами та інтерпретувати їх через композицію.

Візуальне сприйняття графічної композиції завжди здійснюється на двох рівнях – аналітичному та емоційному. З одного боку, ми фіксуємо структуру, розташування об'єктів, співвідношення пропорцій, з іншого – відчуваємо

настрій, атмосферу, внутрішній ритм. Таким чином, зображення можуть бути засобом візуального оповідання без потреби у словах.

Практика створення графічної композиції – це не лише технічне завдання побудови зображення, а й інтелектуально-образна діяльність, яка глибоко впливає на формування мислення митця. У цьому процесі художник не просто зображає предмети – він абстрагується від реальності, оперує формами, лініями, кольорами, ритмами й символами, перетворюючи їх на носії змісту. Саме тому графічна композиція є своєрідною візуальною мовою, здатною передавати ідеї, емоції, асоціації та метафори [9, 18].

Мислення художника у композиційному процесі відбувається не через слова, а через візуальні уявлення. Він мислить ритмом і простором, пропорціями і динамікою, кольоровими акцентами і напрямками руху. Цей особливий спосіб мислення формує здатність: бачити структуру в хаосі, організовувати візуальні елементи в гармонійну систему; відчувати напругу або рівновагу у композиції через розподіл форм і кольору; створювати нові образи на основі метафор, символів і асоціацій. Вони відіграють важливу роль у формуванні художнього образу. Через асоціації композиція стимулює мислення через візуальні та смислові зв'язки. Поєднання контрастних або подібних форм формує неочікувані образи. Це викликає нові інтерпретації, багатозаровий зміст і спонукає глядача до співучасті у «зчитуванні» твору. В метафорі митець переносить якості одного образу на інший, створюючи багаторівневий символічний простір. Такий прийом активізує асоціативне мислення, поглиблює емоційне сприйняття і розширює поле для інтерпретацій, як у автора, так і у глядача. Ритмічне розташування форм, кольорів, ліній організує простір і надає твору динамізму. Ритм розвиває почуття візуальної послідовності та гармонії, а також здатність уявляти рух, чергування і напруження елементів. Це важлива частина образного моделювання реальності. Стилзація чи спрощення форми дає змогу відокремити суттєве від другорядного, сформувати чіткий образ.

Узагальнення вчить мислити символами, концентрувати зміст у мінімальних засобах. Контраст між узагальненою формою і деталлю підсилює виразність [18, 20].

В графічній композиції кожен художній прийом – ритм, баланс, узагальнення, контраст – стимулює уяву і розвиває образне сприйняття, тренуючи здатність до візуальної інтерпретації світу. Митець не просто формує картинку, він вибудовує візуальну думку, що звертається до внутрішнього світу глядача. Водночас і глядач стає активним учасником творчого процесу: він зчитує образи, інтерпретує символіку, співпереживає рух і ритм, що закладені у творі. Таким чином, графічна композиція стає майданчиком для візуального діалогу, де мислення митця і глядача взаємодіють у просторі художнього образу.

Кожна композиція підпорядковується певним композиційним принципам, які визначають її тип і спосіб організації елементів. Наприклад, замкнена композиція характеризується замкненістю, коли ключові об'єкти обмежені рамками або іншими елементами. Вона ефективно зосереджує увагу глядача на головному. Відкрита композиція, навпаки, не має таких меж, створюючи ефект простору, свободи й масштабу, що часто використовується у зображенні пейзажів або сюжетів із глибокою перспективою.

До найважливіших виражальних характеристик графічної композиції відносяться симетрія й асиметрія, статика й динаміка, метр і ритм, пропорція, масштаб, контраст, нюанс, подібність і різниця, співзвуччя або дисонанс. Кожен із цих принципів впливає на сприйняття композиції, на її емоційний та змістовий ефект.

Зокрема, метр і ритм відповідають за передачу відчуття руху, повтору чи рівноваги; симетрія й асиметрія задають відчуття впорядкованості або динаміки; пропорція і масштаб формують просторові уявлення про об'єкти, а нюанс і контраст дозволяють акцентувати увагу глядача на відмінностях. Саме

ці інструменти дозволяють художнику керувати увагою глядача і створювати візуальні акценти.

Основними засобами виразності в графіці є: лінія – визначає контури форми, надає композиції напрям, ритм, рух; штрих – формує тінь, текстуру, глибину зображення; пляма – створює візуальну вагу, об'єм, масиви кольору чи форми; крапка – виконує роль акценту, створює ритм, додає композиції динаміки. Використовуючи ці елементи окремо або в поєднанні, художник формує художній образ, структурує композиційний простір, передає текстуру, світлотінь, емоційний настрій та закладає смислову напругу [9, 18].

Графічна композиція як форма художнього висловлення охоплює різні типи побудови візуального образу, кожен з яких формує специфічні аспекти художньо-образного мислення. Незалежно від жанру чи техніки, композиція стає інструментом не лише візуальної організації простору, а й способом осмислення світу через образи, метафори та символи. Декоративна композиція зосереджується на орнаментальному або абстрактному поєднанні елементів, де сюжет часто відсутній, а основна увага приділяється ритміці форм, кольору, симетрії й стилізації. Тут художнє мислення працює через упорядкування і повторення – лінії, плями, кольори організовуються в гармонійну структуру, що розвиває відчуття візуального балансу й орнаментальної логіки. Саме декоративність була ключовим принципом у творах Георгія Нарбута, де чітка лінія і впорядкованість елементів створювали виразний художній ритм.

Сюжетна композиція, навпаки, базується на розгортанні певної теми або історії. Кожен образ у ній підпорядковується драматургії – послідовності подій, взаємодії персонажів, переданню конфлікту чи емоційного стану. Робота з такою композицією вимагає від художника логічного і послідовного мислення, здатності формувати зв'язки між образами та впливати на глядача через наративну глибину. Абстрактна композиція повністю відходить від впізнаваних об'єктів, зосереджуючись на експресивності форм, кольорів і фактур. Тут

образність виникає не як пряме зображення, а як інтерпретація емоційного або концептуального стану. Абстрактне мислення активізує уяву: глядач і художник створюють образи поза межами реального, сприймаючи форму як метафору чи символ настрою. Конструктивна композиція відзначається чіткою структурністю та геометричністю. Походячи з ідей конструктивізму, вона передбачає логічну побудову простору, в якому форми взаємодіють як частини цілісної системи. Такий підхід виховує дисципліноване мислення, вміння «будувати» зображення як архітектор – із точністю, ясністю та функціональністю. Ці композиційні підходи набувають різних форм залежно від техніки, в якій працює художник, адже кожна з них по-своєму стимулює образне мислення. У монохромній графіці тушшю або пером, де неможливо зробити помилку без сліду, художник змушений мислити наперед: продумувати контрасти, взаємодію світла й тіні, розміщення силуетів. Такий спосіб роботи виховує рішучість, точність і глибину візуального бачення. Олівець дозволяє поступово моделювати форму, працювати з нюансами світлотіні та текстурою. Це стимулює тонке відчуття об'єму, глибини, повільного й вдумливого сприйняття образу, що формує чутливе й пластичне образне мислення. У ліногравюрі, де зображення вирізається на матеріалі і друкується як дзеркальне відображення, художник мусить уявляти не тільки позитив і негатив простору, а й бачити кінцевий результат ще до початку роботи. Такий підхід тренує абстрактну уяву, просторове мислення та вміння оперувати обмеженою візуальною мовою. Цифрова графіка відкриває широкий арсенал інструментів для експерименту: шари, трансформації, поєднання зображень і тексту. Можливість багаторазових змін без втрати результату розвиває гнучкість мислення, здатність до швидкої візуалізації і переосмислення ідей у нових контекстах [19, 21].

Перші прояви композиції спостерігаються вже в наскельному живописі, де людина інтуїтивно впорядковувала зображення тварин, фігур і знаків.

Впорядкованість, повторення, симетрія та ритм – ознаки композиційного мислення, що виникали з прагнення передати сенс і впливати на глядача. У мистецтві античності графіка здобула чітку структуру, увагу до пропорцій і симетрії. Греки й римляни прагнули ідеальної гармонії. У середньовічному мистецтві графічна композиція набула площинності й ієрархічності: центральне розташування, симетрія, декоративність. З'явилися гравюри, мініатюри, орнаментальні рамки – форма підпорядковувалась сакральному змісту. У епоху Ренесансу з'явилися наукові основи побудови композиції – особливо лінійна перспектива, відкриття Леонардо да Вінчі, Альберті, Дюрера. Простір упорядковувався логічно, центр композиції акцентувався за законами перспективи та світлотіні. Важливим став баланс між деталями та загальною гармонією. У період класицизму й академізму зберігалось прагнення до зрівноваженої структури. Композиції будувались за правилами золотого перетину, симетрії, пропорційності. З приходом романтизму і реалізму композиція стала більш виразною: драматичні контрасти, діагональні побудови, зміщення центру, акценти на емоціях.

У XX столітті з'являються абстракціонізм, футуризм, конструктивізм, сюрреалізм – напрямки, які переосмислюють композицію як відкриту систему експерименту, де зникає прив'язка до реального простору. Композиція стає не зображенням, а структурою мислення. Одними з українських представників цього часу можна виділити: Георгій Нарбут – видатний український графік, який втілював народний стиль у декоративній формі. Його композиції були гармонійні, асоціативні, витончені. Нарбут акцентував увагу на декоративності лінії та структурі, створюючи глибокий візуальний образ, що поєднує традицію й новаторство. (рис. 2.1) Опанас Заливаха – представник модернізму, який поєднував символіку з геометрією. Його композиції розвивали образне мислення, що підкреслює глибокий творчий пошук і філософський підхід до структури зображення. (рис. 2.2) В другій половині XX століття графічна

композиція переживає теоретичну революцію. Рудольф Арнхейм – німецько-американський психолог, автор концепції «візуального мислення», доводив, що композиційні рішення – це форма логічного мислення, де кожне розміщення елемента має психологічну й смислову вагу. Його праці стали базовими в педагогіці дизайну та мистецтва. Йоганнес Іттен – теоретик Баугаузу, розробив метод композиційного аналізу через площини, напрямки, кольори. Для Іттена композиція – це перш за все поділ простору, його «мова», що навчає художника образному баченню. Пауль Клеє – художник і викладач Баугаузу, підкреслював творчу силу елементарних форм. Його фраза «лінія – це точка, що пішла гуляти» унаочнює ідею, що кожен штрих несе образний рух. У його викладацьких працях композиція розглядається як процес візуального аналізу та імпровізації. У XXI столітті композиція стає гнучкою, технологічною, міждисциплінарною. Вона живе в цифрових медіа, 3D-графіці, web-дизайні, AR/VR. Композиційна логіка інтегрується з програмуванням, а візуальне мислення – з інтерфейсами. Основні виразні засоби лишаються актуальними, однак методи їх реалізації стали набагато ширшими.

Графічна композиція є фундаментальною складовою художньої практики, адже саме через неї формується здатність мислити візуально, метафорично та символічно. Робота з композицією не обмежується технічним розміщенням елементів у просторі – це процес глибокого осмислення, де художник створює сенси, використовуючи образи, ритми, асоціації, символи та метафори. Практична цінність графічної композиції проявляється у здатності художника втілювати складні ідеї в наочну, переконливу форму. Вона стає інструментом творчого самовираження, що спрямовує як внутрішню уяву автора, так і сприйняття глядача. Системне опанування композиційними законами розвиває образне мислення, збагачує творчий потенціал, формує візуальну культуру та робить мистецьку діяльність більш глибокою, усвідомленою й змістовною [18, 19, 21].

1.3. Методи формування художньо-образного мислення під час виконання графічних композицій на уроках образотворчого мистецтва у середній школі

Художньо-образне мислення – це здатність учнів мислити за допомогою образів, уяви і творчо перетворювати реальність. У навчальній програмі учні мають виявляти художньо-образне мислення під час творчої діяльності. Видатний психолог Рудольф Арнхейм підкреслював нерозривність сприйняття і мислення, що підтверджує роль візуального компонента у розумових процесах. Розвиток такого мислення сприяє підвищенню креативності, інтуїції та емоційного інтелекту учнів.

Художньо-образне мислення починає формуватися з раннього віку, і вже в дошкільному воно активно розвивається. Н. Дзюбишина-Мельник підкреслює, що у дошкільнят образне мислення прищеплюється насамперед через фольклор – казки, пісні, народні оповіді, які закладають основи асоціативно-образного сприйняття світу. Такий досвід є фундаментом для подальшого сприйняття мистецтва. У молодшому шкільному віці у дітей посилюється здатність до сприймання художніх образів. Спочатку домінує емоційна складова мислення, однак поступово розвивається аналітичне сприйняття. Цей період є надзвичайно сприятливим для закріплення культурних цінностей і розвитку уяви, що має важливе значення для подальшого художнього зростання дитини. У процесі шкільного навчання, зокрема на уроках мистецтва, художньо-образне мислення цілеспрямовано формують через творчі завдання. Дитина вчиться бачити, порівнювати, інтерпретувати об'єкти навколишнього світу та втілювати свої спостереження в образній формі – за допомогою малюнків, композицій тощо.

Основною методичною метою є навчити учня перетворювати реальність у художній образ через опанування виражальних засобів мистецтва, таких як фарби, лінії, форми. У старшому шкільному віці мислення стає більш рефлексивним: діти здатні не лише створювати, а й критично оцінювати та переосмислювати художні образи. Роль у розвитку особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва [1, 13].

У сучасній загальноосвітній школі одним із важливих завдань є розвиток творчої особистості, здатної мислити нестандартно, виражати себе через мистецтво та інтерпретувати навколишню дійсність у художніх образах. У цьому контексті ключову роль відіграє формування художньо-образного мислення, яке виступає основою естетичного, креативного та емоційного розвитку учнів. Шкільна програма з мистецтва передбачає, що учні мають виявляти художньо-образне мислення під час творчих занять, що є важливим інструментом формування загальнокультурної компетентності. Зокрема, здобуваючи знання й навички у сфері мистецтва, учні навчаються аналізувати твори, осмислювати зміст і форму, розвивати власні судження, формувати естетичний смак та здатність до самовираження. У процесі естетичного виховання особливо важливо, щоб школярі не просто відтворювали зразки, а створювали власні художні образи, які мають особистісне емоційне забарвлення та виражають індивідуальні оцінки й переживання. Через емоційне сприйняття мистецтва учні здобувають унікальний досвід емпатії, співпереживання та розуміння. Цей досвід формує емоційний інтелект і допомагає налагоджувати зв'язок між зовнішнім світом і внутрішнім духовним життям [3, 4, 7].

Графічна композиція відіграє важливу роль у розвитку художньо-образного мислення учнів середньої школи. Вона не лише сприяє засвоєнню знань про композиційні принципи, а й формує здатність мислити візуально, цілісно сприймати зображення, аналізувати й інтерпретувати образи. Через створення композицій учні вчаться виражати власне ставлення до дійсності,

формувати асоціативні зв'язки, виявляти індивідуальний стиль. У процесі створення композицій діти навчаються сприймати зображувальну площину як єдине ціле, організовувати зображення відповідно до композиційного задуму, гармонійно поєднувати окремі елементи. Особливу увагу приділяється таким принципам композиції, як симетрія й асиметрія, рівновага, ритм, домінанта, контраст, масштабність, а також законам перспективи й анатомічної будови. Важливим аспектом є колірне рішення, що допомагає передати настрій, емоційну атмосферу та зміст твору. Грамотне використання кольору в композиції активізує образне мислення, адже діти вчаться передавати не лише зовнішні характеристики об'єктів, а й настрої, почуття, символіку. Через роботу з образами розвиваються такі пізнавальні механізми, як уява, пам'ять, спостережливість, здатність до аналізу й синтезу. Учні вчаться бачити гармонію у формах природи, людських творіннях, передавати власне бачення світу через візуальну мову. Заняття з мистецтва позитивно впливають на здатність до концентрації, пам'яті та загального розвитку мозку. Наприклад, згідно з дослідженням психологині Джекі Андраде в 2009 році, слухачі, які під час лекцій фіксують інформацію у вигляді замальовок або схем, запам'ятовують на 29% більше, ніж ті, хто цього не робить [17]. Це підтверджує, що художня діяльність – не лише форма естетичного вираження, а й потужний засіб розвитку інтелекту. На уроках мистецтва також важливо стимулювати особистісну активність учнів – бажання створювати нові зображення, сюжети, варіації знайомих тем, композиції. Художньо-образне мислення при цьому виступає як внутрішній механізм, що забезпечує зв'язок між досвідом, сприйняттям і творчим вираженням.

У програмі «Мистецтво» підкреслюється міжпредметний характер компетентностей, що формуються: емоційні реакції, знання, мотивації, ставлення до мистецтва є інтегрованими результатами навчання. Це дає змогу гармонійно поєднувати мистецькі дисципліни з гуманітарними, природничими

й суспільними предметами, формуючи в учнів цілісне бачення світу. На сучасному етапі реформування освіти в Україні особлива увага приділяється розвитку творчого потенціалу школярів. Закон України «Про загальну середню освіту» та Національна доктрина розвитку освіти акцентують на необхідності створення умов для самореалізації кожної дитини, розвитку її здібностей та обдарувань [11]. У цьому контексті мистецтво є незамінним засобом розкриття духовного, інтелектуального й емоційного потенціалу учнів. Згідно з чинною програмою, на уроках образотворчого мистецтва 6 класу вивчають різні графічні техніки і композиційні прийоми. Зокрема, розглядають лінійно-ритмічні композиції (узори та візерунки з повторюваних ліній і плям, часто з народним колоритом, учням пропонується намалювати узор-плетиво, пейзаж чи візерунок із стрічок або рослинних мотивів, що сприяє розвитку відчуття ритму та композиційного мислення.); силуетні композиції (контрастні обриси фігур, як, наприклад, силуети тварин чи птахів, це завдання вчить передавати форму через обриси та тінь); декоративну графіку (створення орнаментів, етнографічних мотивів); стилізацію (наприклад, анімалістичний жанр – малюнок «казкового» звіря в умовлених образах, така робота формує навички абстрагування та використання умовних символів.). Учні також виконують композиції на задану тему (казковий сюжет, природа), використовуючи техніки штрихування, контурного малювання та світлотіні. Згідно з наказом МОН (№795 від 12.07.2021), рекомендовано модельну програму «Мистецтво 5–6 класи» (авт. Масол, Просіна). Програма передбачає формування художньо-образного мислення та створення графічних і живописних композицій у різних техніках [12]. Найпоширеніший підручник – авторства Л.М. Масол та О.В. Просіної (НУШ, 2023). У ньому вміщено уроки з графіки: силуети, орнаменти, сюжетні малюнки, що відповідають програмним вимогам. Також використовують книгу Л. Масол «Мистецтво» для 6 класу, де є методичні вказівки щодо вправ, стилізації та національної тематики. Автори підкреслюють

важливість врахування українських традицій у композиціях [5]. Традиційні методи (словесні пояснення, зразок вчителя, копіювання зразків) слід оновити з використанням ІКТ і інтерактивних технологій. Наприклад, застосування графічних планшетів, онлайн-редакторів рисунка або віртуальних музеїв розширює можливості творчості. Образотворче мистецтво у НУШ має пріоритетну роль у розвитку креативних компетентностей. Згідно з дослідженням PISA-2022, 90% опитаних педагогів назвали образотворче мистецтво ключовим предметом для розвитку творчого мислення школярів [2]. Формування художньо-образного мислення виховує цілісне сприйняття світу, художню чутливість і творче самовираження учнів. Це узгоджується з метою НУШ – виховання здатності генерації нових ідей і критичного підходу до знань. Тема ґрунтовно обґрунтовує, що графічна творчість на уроках сприяє становленню креативної особистості, розвитку образної уяви та усвідомленню учнем національної культури [10].

У процесі навчання вчитель відіграє ключову роль як носій художньо-образного мислення, який своїм прикладом формує в учнів уяву, естетичний смак і творче ставлення до мистецтва. Створення умов для вільного самовираження, використання асоціативного мислення, естетичної оцінки та образного сприйняття сприяє глибшому розумінню учнями художніх образів і смислового наповнення творів мистецтва. Графічна композиція в цьому процесі виступає не лише як форма практичного завдання, а як засіб актуалізації духовно-практичного досвіду дитини, що поєднує інтелектуальні та емоційні компоненти мислення. Учні вчаться інтерпретувати зображуване, формуючи здатність до метафоричного мислення, естетичної оцінки та смислового аналізу, що лежить в основі образного світосприйняття. Педагог має скеровувати цей процес через розвиток чотирьох компонентів художньо-образного мислення: мотиваційного, перцептивного, когнітивного й інтерпретаційного, що забезпечують цілісне естетико-мисленнєве становлення особистості [6, 15].

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ «ВТІХА»

2.1. Концепція, пошук композиційного рішення, вибір техніки

Від самого початку роботи над творчим задумом було зосереджено увагу на темі батьківства – глибокій, багатогранній, зворушливій. Цей феномен завжди викликав щире захоплення та внутрішній відгук, адже ставлення батьків до своїх дітей є одним із найсильніших проявів емоційного зв'язку, любові та відповідальності. Вражаюча контрастність цього явища в контексті природи й людського суспільства: у тваринному світі батьківство зумовлюється переважно інстинктами, тоді як у людей воно проявляється значно складніше – на психологічному, біологічному та соціокультурному рівнях, що робить його предметом глибокого осмислення та художнього втілення.

На перших етапах пошуку концептуального підґрунтя звернуто до широкого пласту міфологічних уявлень, зокрема українського та світового фольклору, розглядаючи різні архетипи образу мати у народних оповідях і легендах. Було здійснено аналітичне дослідження вибраного матеріалу, створено серію ескізів, які дозволили глибше проникнути у символіку традиційних уявлень про батьківство. Проте згодом, керуючись фаховими порадами наукового керівника, було прийнято рішення звужити фокус інтерпретації до національного контексту – української історичної і культурної дійсності, що є особливо важливою і близькою для автора.

У процесі розвитку художнього задуму було проведено експерименти з різними варіантами візуального представлення ідеї батьківства. Однією з таких інтерпретацій став образ матері, яка втратила сина на війні: з почуттям невимовної скорботи вона тримає його фотографію, яка уособлює не лише

втрату, але й пам'ять, любов, біль. Було створено кілька композиційних варіантів на цю тему, однак найбільш промовистим виявився диптих, де перша частина зображає молоду матір із немовлям на руках, а друга – ту саму жінку в старості, яка тримає поминальне фото загиблого сина. Через цю композиційну структуру передано плин часу, незворотність втрати, тяглість любові та глибину материнського болю (Рис. 1.1, 1.2, 1.3).

На цьому етапі до пам'яті несподівано повернулася глибоко особиста історія – трагедія родини. Це була оповідь про прабабусю Катерину та прадідуся Кирила, яких розділила Друга світова війна. Молоде подружжя щойно розпочало своє життя разом, як раптово настала розлука: Кирила мобілізували на фронт, де він, на жаль, загинув. У той час прабабуся вже чекала дитину, і дідусь з'явився на світ у важкий, похмурий період без батька. Саме ця дитина – символ продовження життя, надії, внутрішньої сили — стала для неї сенсом існування, єдиною втіхою у скруті, в горі, в бідності. Саме тому робота отримала назву «Втіха» – слово, яке уособлює як гіркоту втрати, так і силу любові, що долає біль.

Перебуваючи в пошуку композиційного рішення було звернено увагу на роботи таких художників, як Тарас Шевченко, а саме його графічна ілюстрація до твору «Наймичка», яка своєю інтерпретацією почуттів скрутного становища через візуальне зображення близько перегукувалось з історією для втілення дипломної картини. (Рис. 1.4) Сучасна українська художниця Ірина Панаший чіпляє передачею материнства в своїх акварелях, в них відчувається тепло, любов та сутність батьківства. (Рис. 1.5) Також чимале враження справила робота «Ріцпа охороняє тіла своїх синів» сучасного американського художника Баррі Мозера, споглядаючи її відчувається співпереживання та занурення в атмосферу сюжету, що переплітається з творчим задумом дипломного проєкту. (Рис. 1.6)

Для візуального втілення задуму було обрано техніку ліногравюри – не випадково, адже саме вона найповніше дозволяє передати напругу, драматизм і внутрішню глибину зображуваного. Лаконічність і графічна жорсткість цієї техніки створюють атмосферу, що відповідає історичному контексту та емоційному наповненню твору. Візуальний ефект чітких контрастів, фактурна виразність і можливість досягнення символічної узагальненості стали тими художніми засобами, що найточніше передають сенси композиції. Натхнення на виконання картини цією технікою навiali неймовірні роботи сім'ї українських художників-граверів – Якутовичів, їх ліногравюри відзначалися майстерністю та своєю атмосферою, яка вписувалась в тематику ідеї дипломної роботи. Також варто згадати українську художницю кінця XIX – початку XX століття – Олену Кульчицьку, яка часто зображувала житлову місцевість українців за допомогою графіки. (Рис. 1.7)

Згодом основна увага була зосереджена на розробці остаточного композиційного вирішення, яке б дозволило максимально точно передати як загальнолюдський, так і особистий сенс цієї історії. Робота над графічним втіленням теми стала не лише творчим процесом, а й актом внутрішнього осмислення родинної пам'яті, вшанування долі жінки, яка, попри біль і втрати, зуміла зберегти в собі життя – і подарувати його іншому. (Рис. 1.8)

2.2. Реалізація задуму. Технологія виконання творчої роботи

Після тривалого пошуку образного рішення, численних ескізів та опрацювання ідеї, був створений остаточний варіант композиційного нарису, який став основою для подальшої роботи в обраній техніці – ліногравюрі. (Рис. 2.1) Цей фінальний малюнок було перенесено на аркуш паперу формату A2, що відповідав розмірам майбутньої гравюри. Важливим кроком стало перенесення

зображення з паперу безпосередньо на поверхню лінолеуму такого ж формату. Задля збереження чіткості контурів і точності деталей, поверхню лінолеуму було попередньо покрито тонким шаром прозорого акрилу – це дало змогу уникнути затирання графічних елементів під час подальшої роботи з різцями.

Використовуючи спеціальні різці для ліногравюри, було розпочато процес вирізання зображення. Цей етап вимагає особливої зосередженості, технічної точності й майстерності, оскільки будь-який неправильний рух може зруйнувати композицію. Вирізання тривало кілька днів, адже кожен елемент потребував уважного опрацювання: від основних силуетів до дрібних деталей, які формують настрій і художню виразність гравюри.

Наступним етапом став процес друкування. Вирізаний лінолеум був ретельно вкритий рівномірним шаром чорної друкарської фарби за допомогою валика. Потім на підготовлену форму було обережно накладено аркуш щільного паперу формату В2, і за допомогою ручного притискання було здійснено первинний відтиск. Таким чином, на папері з'явилося дзеркальне зображення авторської композиції, у якому чітко виявилися як загальний ритм форми, так і делікатно прорізані деталі.

Готову роботу було закріплено на дерев'яну основу для надання їй презентабельного вигляду та забезпечення збереження у процесі подальшого експонування. Варто зазначити, що цей відтиск є першим, пробним, або так званим «чорновим» варіантом. Його головна мета – дати змогу оцінити якість різьблення, виявити можливі недоліки або потребу в корекції, що може виникнути після аналізу готового відбитка. (Рис. 2.2)

Після того відбувався процес виконання остаточного «чистового» друку. Який являв собою естамп на форматі В1. Фінальний відтиск ретельно оформлений за допомогою паспарту у вигляді естампу чернігівського орнаменту (адже головна героїня твору мешкала в Чернігові). Відповідно, завершальний етап став кульмінацією усього творчого процесу, в якому

з'єдналися особистий досвід, ідея, художній пошук і професійна реалізація задуманого образу. (Рис. 2.3)

ВИСНОВКИ

У процесі виконання дипломної роботи було розглянуто та проаналізовано теоретичні і практичні аспекти формування художньо-образного мислення учнів середньої школи засобами графічної композиції. Здійснене дослідження дозволило глибше усвідомити значення художньо-образного мислення як важливої складової творчого, емоційного й інтелектуального розвитку особистості в підлітковому віці. Встановлено, що цей тип мислення не є ізольованим психічним явищем, а формується на перетині уяви, інтуїції, емоційної чутливості, символічного осмислення, аналітичних здібностей і здатності до інтерпретації художнього образу. Саме завдяки такому комплексному характеру художньо-образне мислення відіграє особливу роль у процесі мистецького пізнання й самовираження.

Під час теоретичного аналізу було з'ясовано, що художньо-образне мислення складається з кількох взаємопов'язаних компонентів: емоційно-естетичної, образної, інтелектуально-аналітичної та творчо-інтерпретаційної. Кожна з них має свою динаміку розвитку, але саме їх цілісне поєднання забезпечує здатність учня не лише сприймати мистецтво, а й створювати власні художні образи, у яких відображаються внутрішні переживання, ставлення до дійсності, особисті цінності. Важливу роль у цьому процесі відіграє вчитель, який має створювати середовище, сприятливе для вільного висловлювання, емоційної відкритості, пошуку нестандартних рішень і символічного осмислення.

У практичній частині дипломної роботи художньо-образне мислення розглядалось не лише як об'єкт дослідження, а і як внутрішній рушій авторського творчого процесу. Через тему батьківства, втрати та надії було реалізовано складну емоційну ідею, яка згодом трансформувалась у композицію

диптиху, втілену у техніці ліногравюри. Досвід створення цього твору на основі сімейної історії Другої світової війни наочно продемонстрував, якою мірою мистецтво здатне ставати простором пам'яті, внутрішнього діалогу та пошуку сенсів. Окремо варто відзначити, що саме графічна техніка, зокрема ліногравюра, завдяки своїй експресивності, контрастності й узагальненій формі, дозволила підкреслити драматизм теми, передати глибину почуттів та трагічну атмосферу обраної історії. Поетапне створення композиції, від ідеї до друку, стало не лише технічним завданням, а й важливою частиною процесу осмислення та перетворення переживань у художній образ.

Отже, результати дипломної роботи підтверджують, що формування художньо-образного мислення є складним, але надзвичайно важливим процесом, що сприяє гармонійному розвитку особистості учня, його здатності до емоційного співпереживання, критичного осмислення, творчої активності та візуального самовираження. Практичне опрацювання теми засвідчило доцільність і педагогічну ефективність використання графічної композиції як дієвого засобу для розвитку таких здібностей у школярів. У перспективі подібні підходи можуть стати основою для впровадження міждисциплінарних мистецьких програм, що поєднують образотворче мистецтво, літературу, історію, етику та психологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюбишина-мельник Н. Дитяче художньо-образне мислення і фольклор : *Культура слова*. Київ, 1993. №44. С. 78-83.
2. Креативне мислення. Національний звіт: *міжнар. дослідження якості освіти, PISA*. Київ, 2024.
3. Кряжевських М. Педагогічні принципи і методи формування художнього смаку школярів засобами образотворчого мистецтва. *Молодь, освіта, наука та мистецтво*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.. Черкаси, 2023. С. 145 – 149.
4. Лісова Л. Прояв художньо-образного мислення особистості при сприйнятті творів мистецтва: *Наука. Освіта. Молодь*. Черкаси, 2023. С. 191 – 193.
5. Масол Л. Мистецтво: Вид-чий дім «Освіта»: підручник. Київ, 2023.
6. Музика О. Саморозвиток особистості майбутнього художника-педагога: синергетичний аспект. Педагогічні принципи і методи формування художнього смаку школярів засобами образотворчого мистецтва. *Молодь, освіта, наука та мистецтво*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.. Черкаси, 2023. С. 208 – 212.
7. Орлівський О. Образотворче мистецтво як засіб формування і розвиток образного мислення учнів. Педагогічні принципи і методи формування художнього смаку школярів засобами образотворчого мистецтва. *Молодь, освіта, наука та мистецтво*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.. Черкаси, 2023. С. 217 – 2019.
8. Печерська Е. Шепельська М. Формування художньо-образного мислення учнів у процесі вокально-хорової роботи: *Наука і освіта*: наук.-практ. журнал. Одеса, 2015. №2. С.84-91.

9. Потрашкова О. В. Систематизація креативних прийомів побудови графічної композиції. : *Системи обробки інформації*, №2. Харків, 2021. С. 48–53.
10. Полатайко В. Проблема критеріїв сформованості художньо-образного мислення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. Тернопіль, 2007. №10. С. 86-93.
11. Про загальну середню освіту: Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI. Завдання загальної середньої освіти. 1999. 13 трав. (№ 651-XIV). С. 5.
12. Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 р. №795.
13. Турлюн Р., Середа Н. Вплив казок та їх персонажів на розвиток художньо-образного мислення дитини. The latest opportunities for learning, broadcasting and social development: *Abstracts of XIV International Scientific and Practical Conference*. Черкаси, 2024. С. 258 – 260.
14. Формування художньо-образного мислення дітей молодшого шкільного віку на уроках музичного мистецтва. URL:
<https://naurok.com.ua/formuvannya-hudozhno-obraznogo-mislennya-ditey-molodshogo-shkilnogo-viku-na-urokah-muzichnogo-mistectva-369235.html#:~:text=%D0%A5%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%8C%D0%BE,44> (дата звернення: 11.05.2025 р.)
15. Шевченко І. Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в процесі живописної творчості : Уманський держ. педаг. університет імені Павла Тичини. Черкаси, 2016.
16. Що таке композиція. Композиція в графічному дизайні. URL:

https://cases.media/en/article/kompoziciya-v-grafichnomu-dizaini?srsltid=AfmBOopyn6Fb_887QnPk7G7nt5jV0tjrqX4KOLM-kPDrmBgZFqhV9izp (дата звернення: 24.04.2025 р.)

17. Adrade J. What Does Doodling do. Applied cognitive psychology : School of Psychology, University of Plymouth. UK, 2009.
18. Composition in Graphic Design. URL:
<https://amadine.com/useful-articles/composition-in-graphic-design#:~:text=Composition%20is%20a%20space%20in,whole%20needs%20an%20idea%20to> (дата звернення: 24.04.2025 р.)
19. Pidgeon I. M., Grealy M., Duffy A. H. B., Hay L., McTeague C., Vuletic T., Coyle D., Gilbert S. J. Functional neuroimaging of visual creativity: a systematic review and meta-analysis: *Brain and Behavior*. UK, Northern Ireland, 2016. C. 1–22.
20. Schwabe K., Menzel C., Mullin C., Wagemans J., Redies C. Gist Perception of Image Composition in Abstract Artworks: *i-Perception*. Germany, Belgium, 2018. C. 1-21.
21. Segev I. Transformative art: art as means for long-term neurocognitive change: *Frontiers in Human Neuroscience*. The Hebrew University of Jerusalem, Israel, 2012. C. 1–6.

ДОДАТКИ

Рис. 2.1 Георгій Нарбут, заставка для розділу «Поезія» журналу
«Мистецтво», 1919 р. Київ, туш, папір.

Рис. 2.2 Опанас Заливаха, «Роздоріжжя», 1996 Київ, ДВП, олія.

ДОДАТКИ Б

Рис. 1.1 Пошуки композиційного рішення №1

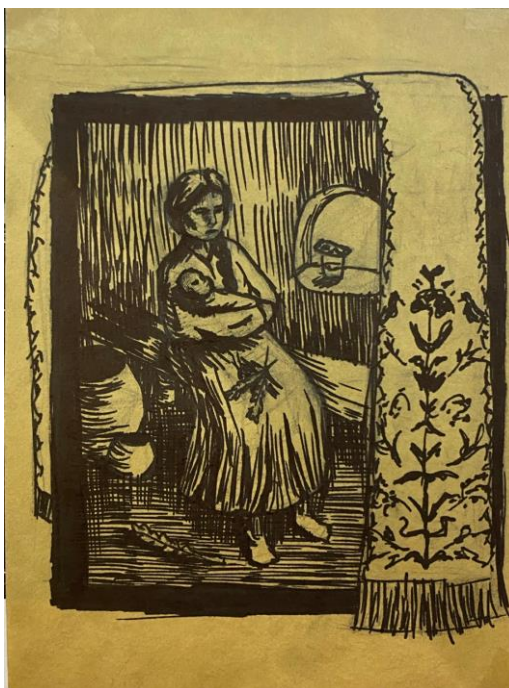

Рис. 1.2 Пошуки композиційного рішення №2

Рис. 1.3 Пошуки композиційного рішення №3

Рис. 1.4 Тарас Шевченко, ілюстрація до твору «Наймичка», 1900–1910 роки, Одеса, графіка.

Рис. 1.5 Ірина Панащій "Під захистом", 2022, акварель.

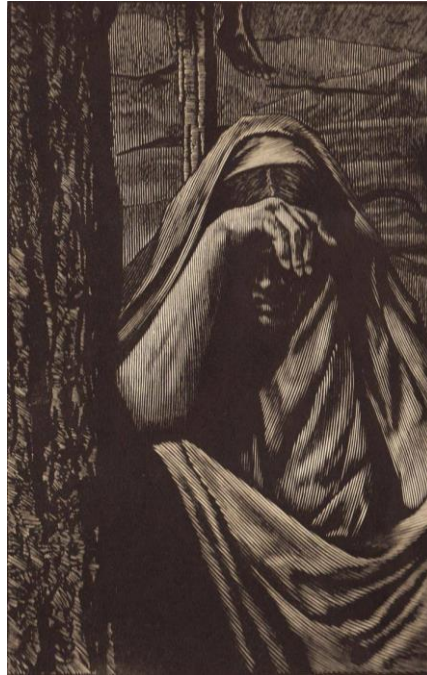

Рис. 1.6 Баррі Мозер «Rizpah Guards the Bodies of Her Sons» : «*Pennyroyal Saxton Bible*», 1999, США, дереворит.

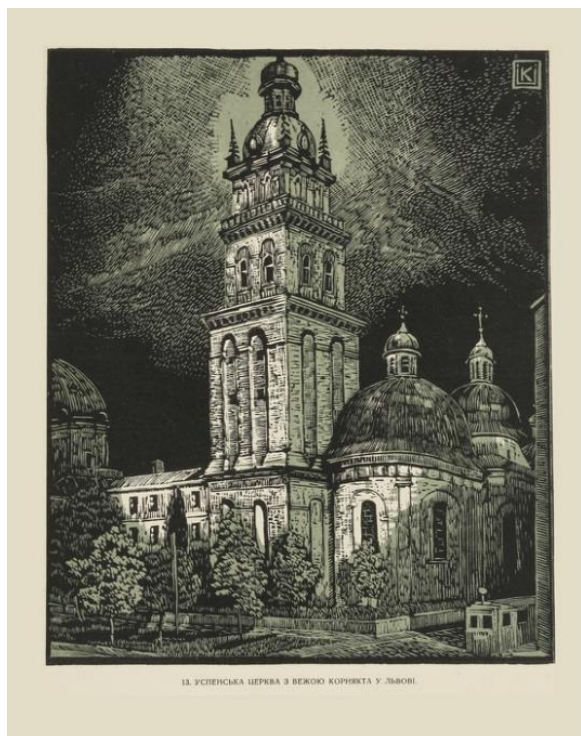

Рис. 1.7 Олена Кульчицька «Успенська церква з вежею Корнякта у Львові», початок XX ст., лінорит.

Рис. 1.8 Визначення композиційного рішення

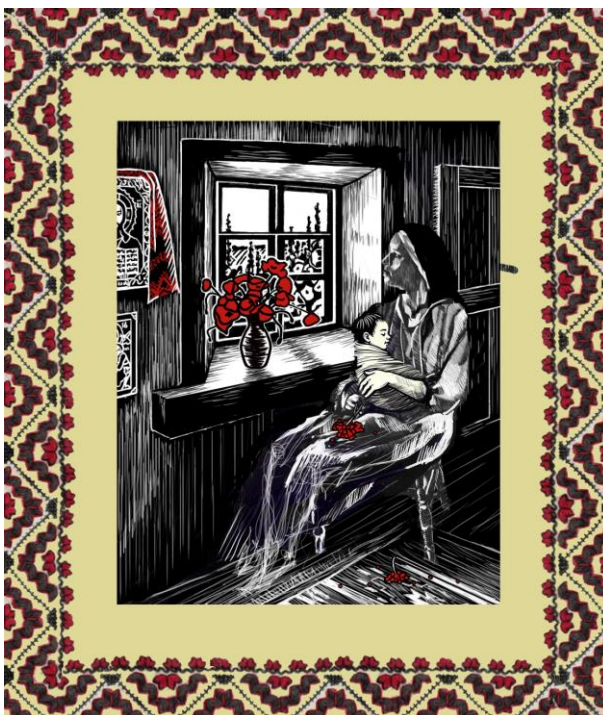

Рис. 2.1 Остаточний варіант композиційного рішення

Рис. 2.2 Первинний відтиск ліногравюри «Втіха»

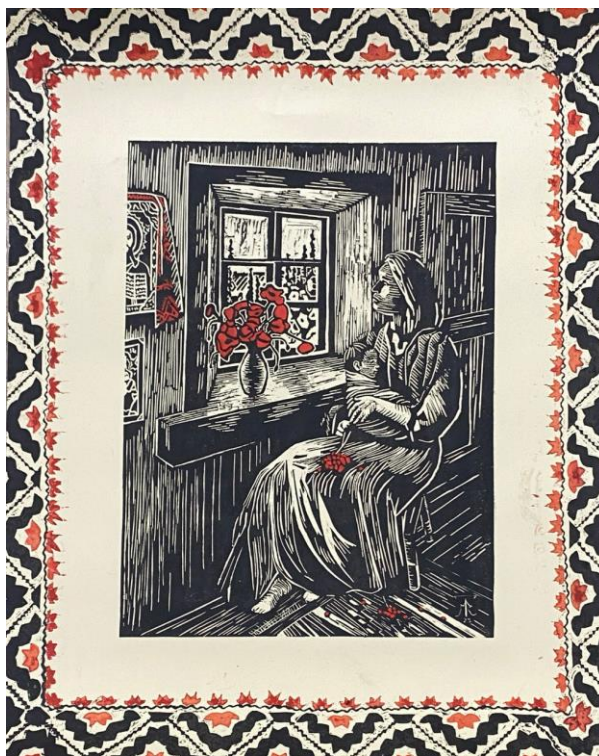

Рис. 2.3 Фінальний відтиск ліногравюри «Втіха»